

PRIJEDLOG PROGRAMA UČENIČKIH EKSKURZIJA U OSNOVNOJ ŠKOLI

Gordana EGARTNER

Kada bi se na kraju školske godine provela anketa o destinacijama, svrsi i namjeni te postavljenim i ostarenim ciljevima tzv. naturalnih putovanja i ostalih izleta u tijeku školske godine, rezultati vjerojatno ne bi zadovoljavali. Iskustva brojnih nastavnika zagrebačkih škola, ali i neki primjeri u stručnim člancima pokazuju da se višednevne ekskurzije već dugi niz godina provode isključivo s učenicima završnih razreda osnovnih (kao i srednjih) škola. Voditelji spomenutih ekskurzija najčešće nisu nastavnici geografije, a vrlo često nisu čak ni konzultirani kod planiranja i izbora lokaliteta i smjerova.

Kako ovom problemu dosad nije posvećeno dovoljno pažnje, zanimljivo je istražiti uzroke, kao i predložiti plan đачkih ekskurzija u (osnovnoj) školi.

U makroplaniranju nastave (koje svaka škola provodi na početku školske godine) višednevne ekskurzije planiraju se samo za završne razrede te obično provode pod nazivom naturalna putovanja (što u sebi najčešće krije svojevrсно turističko putovanje bez unaprijed precizno dogovorenih i s nastavnim programom uskladenih sadržaja i ciljeva). Svaka učenička ekskurzija bez obzira na destinaciju, uvijek ima određene odgojne i obrazovne ciljeve, pa u njezinom planiranju i određivanju ciljeva i zadataka u pravilu ne bi smio biti isključen nastavnik geografije. Jer, promatranje bilo kojeg prirodnog ili društveno-geografskog objekta u prostoru pri putovanju do određenog cilja najuže je povezan s geografijom, njezinim

objektom, područjem i metodologijom proučavanja.

Prema M. Brazdi (1985), geografski terenski rad dijeli se na a) terensku nastavu (terenski izlet i terenski rad) i b) ekskurzije (nastavne i radne). Tip ekskurzija o kojem je u ovom članku riječ spadao bi u nastavne ekskurzije (po trajanju višednevne). S obzirom na nastavni plan i program rada osnovne škole, prilično je teško uklopiti bilo kakav oblik terenskog rada u nastavni proces (kako u geografiji, tako i u ostalim predmetima). Školski program predviđa osim toga vrlo malo termina za obavezne terenske izlaske učenika (posebno u višim razredim osnovne škole), a i tada se to često pretvara isključivo u izlet. jedini nastavnim planom predviđen višednevni terenski izlet, tj. ekskurzija, termin je u sedmom ili osmom razredu, a i tada ne više od četiri dana i uglavnom nepovezan s nastavnim procesom u razredu.

Dobro planirana učenička ekskurzija trebala bi ostvariti sva tri osnovna zadatka nastave: obrazovni, funkcionalni i odgojni. Svojim bi pak kompleksnim i politematskim sadržajima obuhvatila mnoge teme iz nastavnog programa za osnovnu školu.

Program učeničkih ekskurzija predložen u ovom članku obuhvaća sve razrede osnovne škole (od 1. do 8.). To je u skladu sa sljedećim ciljevima i načelima koji su postavljeni pri izradi ovog plana: učenici bi s obzirom na svoju dob trebali upoznati domovinu (tj. uži i širi zavičaj) od bližega daljem, odnosno od poznatoga k

nepoznatom. Takvim pristupom ostvaruje se načelo domovinskog odgoja i razvijanja patriotizma kod učenika. Tako učenici tijekom osam razreda osnovnog školovanja postupno (metodom egzemplarnosti) upoznaju gotovo sve dijelove Hrvatske.

Takva nastava omogućuje povezivanje ranije stečenih znanja (iz geografije, ali i drugih predmeta) s konkretnim primjerima na terenu. Posebno je pak pogodna za razvijanje geografskog (prostorno-logičkog) načina mišljenja, uočavanjem uzročno-posljedičnih veza i odnosa, kao i analizom pozitivnog i negativnog čovjekova djelovanja na okoliš.

Otuda je najprimjerenije da stručni vodič takve ekskurzije bude nastavnik geografije. No kako ovo ipak nije tipična geografska terenska nastava, predviđeno je da za vrijeme putovanja i boravka na terenu nastavnik upoznaje učenike i sa srodnim sadržajima drugih nastavnih predmeta. Razumljivo, za takav oblik ekskurzija potreban je veći angažman i priprema nastavnika, a prema potrebi i davanje odgovorajućih radnih zadataka učenicima.

Plan ekskurzija

1. razred: posjet Maksimiru (ili razgled grada)
2. razred: posjet Medvednici (Medvedgrad - Oltar Domovine, Glavica - Veternica)
3. razred: Veliki Tabor - Krapina (panoramski razgled grada, posjet nalazištu pračovjeka) - Donja Stubica
4. razred: Marija Bistrica - Varaždin - Trakošćan

Postoji mogućnost zamjene plana puta 3. i 4. razreda, kao i alternativa za jedan od planova - posjete Bio-parku "Divlje vode" kraj Bregane.

Poželjno je da na stupnju razredne nastave voditelji puta budu učitelji u dotičnim razredima.

5. razred: Karlovac - Rastoke - Slunj - Plitvice

6. razred: dvodnevna ekskurzija u Istru

1. dan: Zagreb - Karlovac - Gorski kotar - Učka - Hum - Motovun (razgled) - Poreč ili Rovinj (razgled) - Linski kanal (posjet ili panoramski razgled) - (eventualno i Brijuni) - Medulin
2. dan: Pula (razgled) - Pazin - Opatija (kraće zadržavanje) - Rijeka (panoramski razgled i posjet Trsatu) - povratak za Zagreb

7. razred: dvodnevna ekskurzija u Slavoniju

1. dan: Zagreb - Jasenovac (posjet spomen-području) Slavonski Brod - Đakovo (razgled)
2. dan: Osijek (razgled) - Našice - Slatina - Virovitica - Đurđevac - Bjelovar - povratak za Zagreb

8. razred: četverodnevna ekskurzija u Dubrovnik

1. dan: Zagreb - Karlovac - Plitvice - Knin (posjet tvrđavi) - Split (razgled stare gradske jezgre s Dioklecijanovom palačom) - Dubrovnik
2. i 3. dan: Dubrovnik (razgled), Cavtat, Konavle, Lokrum
4. dan: povratak (moguć posjet Međugorju)

Zaključak

Izloženi plan i program učeničkih ekskurzija provodi se u osnovnoj školi Tina Ujevića, u

Zagrebu, od školske godine 1996/97. On je u znatnoj mjeri usklađen s nastavnim programima prirode i društva, u nižim razredima, te prirode, povijesti i geografije/zemljopisa, na prvom stupnju obrazovanja. To se, iz razumljivih razloga, ne odnosi na nastavni program geografije/zemljopisa u 7. i 8. razredu (gdje programske sadržaje čini regionalna geografija svijeta). Dosadašnje iskustvo u njegovoj realizaciji pokazuje da se njime uspješno ostvaruju brojni i raznovrsni odgojno-obrazovni zadaci, primjereno uzrastu, odnosno psihofizičkoj zrelosti učenika.

LITERATURA:

1. Brazda, M. (1985): *terenski rad i ekskurzije u nastavi geografije, Školska knjiga, Zagreb.*
2. Čukelj, Z. (1985): *Višednevne terenske ekskurzije interdisciplinarnih sadržaja - na primjeru Visa, Geografski horizont, 1 - 4, Zagreb.*
3. Matas, M. (1996): *Metodika nastave geografije, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.*